

Izbaja  
1. in 15. dne  
vsakega meseca.

Rokopisi  
ne vračajo se.

# ZORA

Stoji na leto:

redoma  
po 4 forinte,  
izjemoma  
po 3 forinte.

## ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

**Pregled.** Poezije: Materni glasovi. Gazéle. Mlademu prijatelju v spominsko knjigo. — Oče in sin. — Ženska pisma prijatelju. — Životopis Stanka Vraza. — Misli o napredku Slovencev. — Šekspirov Trgovec beneški. —

### Materni glasovi.

#### III

**K**o vidim, dete, tvojo ljubeznivost,  
In smeh nedolžni jaz poslušam tvoj:  
Nekáko v sebi čutim bojazljivost,  
Željno v nebó pogled ozré se moj,

V nebó, vse kamor plašno zdaj bežijo  
Bojazni moje, nade in želje,  
Ki v prsih vedno večje se množijo,  
Čem bolj ti rasteš in jaz ljubim te.

Ne veš, otrok, nikdár ne bo ti znano,  
Kar mati tvoja skrivno ti gojí,  
V molitvi ona pozno kar in rano  
Ponavljati nikdár se ne vtrdí.

Izvej samó, da želje mi prevzetne  
Nikdár ne kalijo mirú srcá,  
Nestanovitne sreče jaz posvetne  
Ne prosim tebi, dete, iz neba.

Da smeh prijazen ta in jasno óko  
Jaz vedno ti želim, samó povém;  
Za mnogo želj, ki rastejo globoko  
Še v duši moji, jezik moj je nem.

P. D. - Pajkova.

### Gazéle.

#### II

**L**ep zlát na róci prstan jaz imám — pristrčno dete!  
Za vse bogatstvo ga svetá ne dám — pristrčno dete!  
Tvoj dar z veseljem skrivnim ogledújem,  
Ko čestokrat sedévam tih in sám — pristrčno dete!  
Ljubezni tvoje znamenje svetó  
Sebój ponésem v mirni smrtni hrám — pristrčno dete!

A prej še, nego zapustim živôt,  
S tebój ga menjam pri oltárji, znám — prizrčno dete!  
Na tvojo kadar mislim jaz zvestóst,  
V brezkonènej radósti trepetám — prizrčno dete!  
Skrbèn pripravljám drag in ljub ti dóm,  
Ženico zvesto pótler vánj peljám — prizrčno dete!  
Takrát se vpokojí tvoj Ahasver,  
Ki zdaj ne vé, kód hodil bi, ni kám — prizrčno dete!

Jos. Cimperman.

## Mlademu prijatelju v spominsko knjigo.

**P**rijatelj moj, vesel in mladolét  
Podaješ se mej dalnji, tuji svét,  
Če moje prošnje ti veljajo kaj,  
Poslušaj, kar te srčno prosim zdaj:  
Do dobrega in lepega ohrani  
Zvestó ljubezen tudi v novem stani,  
Resničen vselej, blag ter pošten bodi,  
In temelj sreènej vložil si usodi!

Jos. Cimperman.

## Oče in sin.

Izvirna povest.

(Dalje in konec.)

### XV.

Pozneje je bilo tistega večera.  
Luna je le semtertje posvetila izza  
raztresenih oblakov, kakor bi se sra-  
movala v svoji skromnosti bogato raz-  
svetljenih prostorov v belem Mlinar-  
jevem poslopju.

V resnici ondi so sedeli pri pol-  
nem omizju svatje. Družice so se šo-  
pirile v svilenih krilih, s smejočimi  
obrazi in čaše so ženketale, radost  
je odmevala krog in krog.

Med tem je sedel ob samotni  
žagi človek, podpiral glavo v dlan in  
strmel v peneèe valove pod saboj, ka-  
kor bi hotel premeriti njihovo globino,  
preraèuniti, ali so zmožni oprati nje-

govo skrivno gorje, ozdraviti njegove  
skeleèe rane.

Kakor bi bil našel, kar je iskal,  
ozrl se je še enkrat v dolino, tja v  
razsvetljena Mlinarjeva okna, kjer so  
v novo zažvenketale čaše na zdravje  
lepi nevesti Režiki.

Trenutek pozneje se je čul ob  
molèèi žagi pad, kakor bi nekdo planil  
v deroèe valove.

Zopet je bilo vse tiho. Le stara  
Barba prihiti z lesenim molekom in  
svetilnico v roci na prosto, dozdeva  
se jej, kakor da bi bila čula obupljiv  
jek. —

Po imenu klièe Valentina in sploh  
vprašuje, kedo je, a ne oglasi se nihèe.

Le sem izpod žage se čuje, kakor bi hotel nekdo vstati, a manjkalo bi mu moči.

Barba posveti tja in zagleda ležati v krvi — Valentina.

Obupen, zvoneč glas zažene in hiti po lestvici doli v nižavo, kjer ležé debele skale, katere spira deroče valovje in buta neprenehoma v njihovo nasprotje.

Valentin dvigne glavo, pomaga mu vstati, vprašuje ga, kaj mu je, kako da je padel med skalovje, a odgovora ne izvé.

Stoprv čez nekaj minut se odpró Valentinu oči in lahen glas se čuje: „Reziko bi rad videl še enkrat“.

V neizmerni togi, kakor blazna, hiti stara ženica trenutek pozneje čez pogorje proti vasi, izvrševat zadnjo željo nesrečnega Valentina.

Ravno v trenutku, ko se je čul jek padlega med skalovje, padla je lepi nevesti v šumečem veselju srebrna kupa, iz rok in ura se je vstavila na zidu.

Svatje so zapazili vse to, Mlinar je zbledel za trenutek, vstrašil se je pomenljivega, slabega spomina, kakor trdi govorica, a v vinu si je utopil nespetne misli in njega so posnemali drugi gostje.

Le Rezika, ki je sedela ves večer molčeč pri mizi, kakor da bi se ne vršila vesela njena ženitnina, zbledela je še bolj v tem trenutku. Zdelo se jej je, kakor da bi se bilo potegnilo temno zagrinjalo pred njeno obličje. V duhu pa se jej je prikazala mračna podoba, nekdanjega Valetina. Meneč, da jej ni prav dobro, se izgubi skrivaj iz svatovščine in hiti na prosto, podnočno nebo, kjer je tako tiho, tako nekako otožno noč.

Kakor v sanjah davnih minulih dni sede na klopico pod košatim orehom, kjer je počivala tolikokrat mlada, brezskrbna deklica.

Tu jo najde stara Barba. Prime jo za roko, migne jej, naj jej sledi. Reziko polije mrzel pot, strah jo je nocoj stare znanke, tako spremenjena se jej zdi, ustavljati se jej ne upa.

Molčeč hiti starka ves pot po pogorju, molčeč jej sledi deklica, niti vprašati nima poguma, kam pelje urna ponočna hoja.

Zopet posveti luna izza oblakov, ko pridete do žage in požari ondi med skalovjem ležečemu Valentinu v mrtvaški obraz.

Obupljiv jek zažene Rezika, ko zagleda mladenča v globočini, hiti k njemu in omahne, kakor brez življenja na njegove prsi.

„O srečen sem, neizmerno srečen, Rezika, prišla si, videl sem te še enkrat, kaj hočem več, srečna ostani tudi ti, zvesta nesrečnemu svojemu Valentinu!“ vzdihne mladenec. Izgovorivši, poda deklici desnico, ki je mrzla, brez življenja. Še enkrat se mu odpre pogled in — zamiži za vselej.

Pol ure pozneje zapoje v mali Zlatopoljski cerkvi mrtvaški zvon. Svatje se vzdramijo iz trpečega veselja in pogreše stoprv zdaj mlado nevesto.

Nepopisljiv šum in krik nastane. Vse hiti, išče kliče, neveste ni nikjer. Mlinar zopet zbledi; prejšnji spomin mu pride v misel, ter ga preganja, kakor maščevalna erinija. Nikjer ne najde miru.

Stoprv drugo jutro, ko se raznese kakor blisk novica o Valentinovi smrti, ki je padel po nesreči ali prostovoljno v skalnato globino, tega ni vedel nihče, najdejo Reziko v beli svatovski obleki poleg mrtvaškega odra v samotni žagi.

Na daleč okrog pa se raznese glas, da take svatovščine ni bilo, kar pomni svet, in da nesreča, ki obišče enkrat hišo, se vrne tudi v drugo in tretje. Tako pravi star prigovor, tako trdijo naši dedje.

## XVI.

Najmanj trideset let je minulo od teh dogodeb. Mnogo se je spremenilo v Zlatem polju, po okolici in povsod. Tedanji vaški gospodarji so izročili davnaj svoje gospodarstvo sinovom in tudi tem vže srebrné lasje in se gubanči lice. Mladina kmalu stopa na njihovo mesto; tak je večno nespremenjeni zakon narave.

Oskrbnik Mlinar po ženitnini svoje vnukinje ni bil vesel nikedar več. Videč, da ni srečna v novem stanu, baš zaradi nesrečnega Valentina, skelelo je tudi njega, kajti dejalo mu je nekaj v prsih, da mu je storil krivico, onečastil ime, zatrl ljubezen, proglasil ga kot požigalca, akoravno je imel jasne dokaze, da je zažgal stari Žagar iz maščevanja, nihče drugi. Da bi zadušil kregulja vzbujene vesti, odtegoval se je doma, udal pijači in se dve leti pozneje preselil tja v neznano, dalnjo deželo za nekdanjim Valentinom.

Na samotnem pogorju nad Zlatim poljem pa stoji danes na mestu nekdanje žage prijazna, bela hišica, obdana z vrtičem polnim cvetlic. Stara ženica vpognenega života sloni ob lepih jutrih in večerih sredi svojega rastlinja, kakor skrbna, siva mamica v krogu veselih otrok in vnukov. Večkrat postoji mimogređoč kmetič in posluša,

kako se pogovarja starka s cvetlicami, kakor da bi jo umele, zre, kako jim priliva in je presaja in plete iz njih venec za znamenje v globini med skalovjem, kjer se je ponesrečil nekdanj Valetin.

Ko pa se vrne vesela nedelja, tedaj se šeta tudi stara ženica po stranski poti proti fari. Ondi za cerkvenim ozidjem pa med grobovjem stoji lep kamenit spomin, obraščen davnaj z mahovjem. Izbrisan je njegov napis, tam poklekujeta stara ženica in ga venča v vzbujeni spomladi s pisanim cvetjem.

Vaščani so vajeni stare ženice, nihče se ne ozira radovedno za njo, akoravno je oblečena v tujem kroju, kakor se oblačijo mestne gospe.

Le otroci zrejo nekako strmeče za tujo žensko, vendar nagajati se jej ne upajo, izogibljejo se je in ne vedo zakaj. —

Tako je bilo še pred desetimi leti. A ko se je pisatelj te povesti vrnil pred nekimi meseci prvič v preljubljeno Zlatopoljsko dolino, bila je hišica na mestu nekdanje žage molčeča. Nihče ni slonel na klopici sredi pisanega cvetličja, stara ženica nekdanja — naša Rezika, odpotovala je tudi v dalnjo, neznano deželo, vaški otroci so pripovedovali, da tja med grobovje.

V resnici ondí stojita dan danes dva lepa, kamenita spomenika drug poleg drugega, prvega vže obrašča mah, a oba imata zlato vrezane napise: Valentin — Rezika.

A. Koder.

## Ženska pisma prijatelju.

### VIII.

Prijatelj! V življenju sem čestokrat zapazila zanimivo to prikazen, da moštvo nikdar ne hvali ženstva, temveč da se ono v enomer na nje pritožuje, ženstvo pa da nikdar ne hvali moštva, temveč da se tudi ono neprestano na nje huduje.

V teh pritožbah oboje strani, resnično bodi povedano, leži mnogo resnice; a bodiva odkritosrčna, prijatelj, da tudi mnogo pretiranosti.

Nobena stvar nij popolna, koja se pod solncem rodi, nič manj pa tudi ženstvo in moštvo ne.

Človeku je uže prirojeno, da vidi tuje pregrehe več nego so v resnici, lastne pa zopet mnogo manjše. Zato si ženstvo predstavlja možke slabosti neodpuštljive, a moštvo ženske slabosti neopravičljive. A da prve in druge niso tako nestrpljive, dá se soditi iz tega, da velika večina človeštva živi združena paroma, in vendar mirno živi, vendar vlada sloga v njunih mišljenjih in dejanjih.

Moški je nemirne nature, strasten, lehkomišeln, buren, zato pa ima v ženski družico, koja je mirna, nežna, resnoba, potrpežljiva

Ženska je bojazljiva, občutljiva, v časih tudi trmasta, zato pa ima pogumnega in energičnega tovariša, železne volje, krepkega duha.

In dva tako različna karakterja, prijatelj, zdelo bi se, kakor da se ne moreta nikdar popolnoma razumevati in vjemati. Ali izkustvo baš uči, da se te nasprotstvi bolje zlagate nego enakomernosti, kar Schiller v prelepih besedah izrazuje:

„Denn wo das Strenge mit dem Zarten,  
Wo Starkes sich und Mildes paarten,  
Da giebt es einen guten Klang“.

Mož s svojo ognjevitostjo postaja branitelj, voditelj, pomočnik svoji ženi; ženska s svojo rahločutnostjo in ljubeznivostjo pa postaja tešiteljica in blažiteljica svojega moža.

„Bog je moža vstvaril, a ženska ga je oblažila“, čitala sem nekje, in kolikor jaz moštvo poznam, zdi se mi, kakor da so resnične te besede.

Moški, koji imajo priliko z blagimi ženami občevati, so vse drugačni v obnašanju nego oni, ki se take družbe izogibljejo. Pri prvih zapazimo neko dostojnost v občevanju, nekakovo olikanost in gibčnost v vedenju in govorjenju; pri drugih pa vidimo zanemarjenost v noši, surovost in zarobljenost v vedenju in govorjenju, celó njih mišljenje je mračno ali celó trivialno.

Naj si bode, kar hoče, prijatelj, ženska ima nekakovo moč in neko uplívnost v sebi, da bi zastonj možki si belili glave, odkod one v njo prihajajo. —

Ženska vse doseže, kadar hoče, v dobrem in slabem smislu; zato je ona tudi baš toliko nevarna, kolikor oblaževanju človeštva na korist.

Največi pregrešek, koji ženstvo moštvu očita, je brezsrčnost in lehkomišelnost v čuvstvovanju; moštvo pa sponaša ženstvu nezvestobo in hlinjenje.

Da! ženske so večkrat nezveste, ali od kod prihaja ta njih nezvestoba? Najpogosteje ne iz lehkomišelnosti, kakor se jim vedno očita, temveč iz samega vzroka, da one navadno

morajo prisezati zvestobo takemu človeku, do kojega nagnenja nimajo.

Možki pa uživajo zlato svobodo; njih pōta v življenju si, razve malih izjem, sami izbirajo. Njim je vselej dovoljeno svoja čuvstva odkrivati, izbirati si družico po svoji volji in svojem okusu. Blaženi možki, da toliko zamorejo!

Toda, prijatelj, ne zamerite, če se tukaj za trenutje spozabim, da se tudi Vi prištevate k tej srečni čedi, ter Vam prav po prijateljsko povem, da večina možkih nij vredna te od žensk toliko zavidane sreče. Namesto da bi oni njo uporabljevali sebi in drugim v srečo in zadovoljnost, služi jim ta svoboda v bodalo, s kojim dostikrat ranijo najblaža ženska srca, ter sebe moralno in telesno pogubivajo.

Nezvestemu možkemu se prav po praviči sme očitati brezsrčnost in lehkomiselnost, a nezveste ženske so veči del pomilovanja vredne.

Verujte mi, prijatelj, da ženstvo dá-si ono predstavlja na svetu najčastitljivejše poslanstvo, ker se pod njenimi rokami razvija človeštvo, je ipak le revče, in to tem bolj, čem bolj se svet in njegove trme razvijajo.

Kaj in pa koliko se dandanes zahteva od ženske, da zadovoljuje postavam, koje svet in sploh možtvo ženstvu predpisuje, je nepravilno, neblago, nedosledno.

Najprvo bi vse ženske, od prve do zadnje, morale biti bogate. To je dandanes glavna ženska čednost! Za bogastvom naj bi sledila telesna lepota; potem visoka odgoja, to je, zvuhanja izobraženost, ne moralna; znati bi morale najmenj po dva po tri jezike, poznati bi morale godbo, plesanje, telovadbo itd., a pridne bi tudi morale pri tem biti: kuhati, šivati,

gladiti, pospravljati hišo, kar je neobhodno potrebno vsaki ženski; zraven pa naj bi bile poštene ali vendar koketne, sramežljivost dandanes nič več ne dopada!

Ali ne priznate, prijatelj, da so nedosledne take tirjatve? Ali je čudo, ako ženstvo pri takih zahtevah postaja vse zmedeno, namesto popolno?

V tem slučaju so resnične besede italjanskega prigovora, ki pravi: „Chi troppo vuole, niente ha“, kdor preveč zahteva, nič ne doseže, in one, hoteč biti vse, nimajo na vse zadnje ni ene prave čednosti.

Prepričana sem, da so današnji možki nazori o ženstvu čisto krivi, in da je taka odgoja žensk, koja takim zahtevam hoče zadostovati, popolnoma neprilicna, popolnoma nemogoča.

Prepričana sem tudi, da iz te odgoje bode žel svet samo svojeglavnih ženskih karakterjev, in da pokorščina in potrpežljivost, ženskam toliko potrebne čednosti, boste popolnoma izginile pod tego takih zahtev.

In po tem pōtu hodeč bodo ženske polagoma izgubile vso svojo veljavo, odreklo se jim bode dosedanje poštovanje, in one, koje so se nekđaj človeštvu prikazale v podobah angeljev rešiteljev, bodo s časoma postale njega strah in kazen.

Prijatelj, srce se mi je užalilo pri tej misli, in to tem bolj, ker vem, da moje besede so svetu toliko, kolikor ena kapljica morju. Ali kaj pravim svetu; mene bi osrečevala edina misel, da le narodu slovenskemu, temu še nepopačenemu narodu bi mila roka čuvala in ohranila, kar bode imelo največi upliv do njegovega razvijanja in blagostanja: blagost ženstva.

Glejte, prijatelj, danes me boste zvali pridigarico in zlo prorokinjo.

Res je! ugrela sem se, sama ne vem kakó, in menda nehoteč predaleč segla.

Odpustite mi, prijatelj, in imejte z menoj potrpljenje. Sej Vam je morda znano iz lastnega izkustva, da vsakoršno navdušenje je navadno pre-

tirano; zato so morda tudi moja prepričanja in mnenja.

Blagovolite tedaj posneti iz njih, kar se najbolj vjema z Vašim prepričanjem, drugo pa prizanesti Vašej prijateljici!

P. D. - Pajkova.

## Životopis Stanka Vraza.

Hrvatski napisal Fran Petračić.

(Dalje.)

Čim (ko) je vstal, zove ga druga, da se pride okrepčevati, a prijatelji ga skrbno opominjajo, naj si varuje zdravje. Istega leta izdal je tudi svoje „Djulabije, ljubezne ponude za Ljubicu“ 1840, o katerih sam piše, da so v Hrvatskeji postale.<sup>1)</sup> Omenjeno je tudi to, da se toži, kako ga je zadel blisek iz ženskega očesa. Temu bi se moglo nadovezati, kar je na jednom lističu pred „Djulabijami“ od njegove roke zapisano: Ljubica Kantiličeva \* 26. dec. 1814. omožila se s Anglezom 1837. † 22. maja 1842. Jaz bi rekel, da se s tem cele partije iz „Djulabij“ po vsem lepo skladajo; dakako da so poleg tega pesmice, ktere so mogle tudi pri kterej drugej prilici postati; sem ido posebno pesmice, ktere pevajo druge motive, a v IV. razdelku ima celó polemičnih.<sup>2)</sup> Očitano mu se je, da je v „Djulabijah“ posnemal Saphirove Wilde Rosen; za to se tudi opravičuje, da jih ni; vendar je sam preje pisal tako, da se

vidi, da mu je Saphir vendar barem do nekaj bil v izgled.<sup>1)</sup>

Brž kakor se je prikazalo sprotletje leta 1841. napoti se Vraz s prijateljem Sreznjevskim (prof. na vseučilišču v Harkovu) v Slovenske kraje, ali v Ljubljani zbolí ter se mora ločiti od prijatelja, ktereга so tovariši čakali. Ozdravel kmalu napoti se sam skoz Kranjsko i Koroško ter od onod v Rezijo, da se spozna s jezikom i življenjem tamošnjih Slavjanov. Nazaj gredoč pride v Koroško k Jarniku (v Blatogradu med Celovcem i Beljakom), a od njega k prijatelju Kočevanju v Podčetrtek, da se tam počine in okrepi, kajti ga i z desne i z leve bode i pika, ter treba loviti čas, da kaj izdela. Tu uredi rokopis pesnij: „Glas i iz dubrave žerovinske“, ktereга je bil s soboj vzel; gotovega odnese v Zagreb i preda v tisek. Snide se s Sreznjevskim, kteri je potoval prek Slavonije v Srbijo, a od onod prek Pešte domu.

Na tem potovanju pomnožil je precej svoje zbirko narodnih pesem i napevov, nagledal se slovenskih krajev, naužival se lepote prirodne;

<sup>1)</sup> O postanku „Djulabij“ piše Vraz sam: „Prvi razdio pisao sam u Hrvatskoj u jesen 1836; drugi od 1—36 proletjem g. 1837. u Gradcu (kako se kod Vas kaže studijci) a od 36—106 jesenju u zavičaju na malom Štajeru“.

<sup>2)</sup> Vid. „Zoro“ 1876. str. 213, 214, 223, 242, 243, 270, 271, 368. A. F.

<sup>1)</sup> Muršecu piše 18. febr. 1838.: „Nebi ja dober Siovenski Saphir bil?“

A. F.

k temu je zagledala tretja njegova knjižica svet; od veselja zavriskuje v pismu posestrimi, ktere je v tolikih listih na tanko opisoval svoje potovanje.

Razve radosti rodil mu je pot tudi nepriliko. Potovanje po slavlanskih krajih v narodnej obleki, izpraševanje po narodnih pesmah i navadah obrnol je paznost skrbne i sumne tedanje državne oblasti. Naznanja mu se od vseh stranij, kako „oko postave“ na-nj pazi.

Poleg teh poslov dokazuje posestrimi o priliki izdavanja slike Draškovičeve, kako bi trebalo da osnuje žensko društvo, ktero bi imelo skrbeti za izdavanje knjižic za otroke, bujenje in širjenje narodnosti, ktera bi tem bolje se povzdignola, kajti bi se možki osramotili.

Komaj se je povrnil, nastale so nove skrbi. Prva mu je, kako bi izdal zbrane narodne pesme slovenske; ali kaj si če, ko mu ni stroški za prvo knjigo niso poplačani. Priporočal je vže preje Draškoviču, da zagrebška čitalnica, a poleg nje tudi druge vzemo izdavanje v svoje varstvo; pozneje jih misli sam tiskati na svoje stroške; ali da, vže od dijaških časov zmirom je v zadregi zarad penez, možnja je prazna i mnogokrat bilo bi mu se slabo godilo, da ni bilo prijatelja Kočevarja.<sup>1)</sup> Tako so ostale netiskane do danes.<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> Naj postavim sem nektera mesta iz Vrazovih pisem, tičoča se izdavanja slovenskih narodnih pesem. V pismu 28. dec. 1842. piše Muršecu med drugim: „Meni neizdane nar. pēsni vrlo težko leže na plečih i na srcu. Rado bi ih izdati, ali od kuda novacah? Za I. knjigu so mnogi u Štajeru obečali, da će ju uzeti. Ja sam posle posla komade, te jedva za polovinu dobio novce; za ostalo nisam vidio ni novacah niti znam gdje su knjige. To je spisateljska

Druga srb mu je izdavanje „K o l a“. „Danica“ ni zadošćevala mnogim domaćim prijateljem, a šće menje zvunenjim; za to zamisli s Rakovcem i Vukotinovičem izdavanje časopisa, kteri je imel poslužiti narodnim potrebama. Da-si sam ta namen ni bil po volji Gaju, ne uplaše se oni, temveč Vraz začne na pomoć prizavljati tudi vunanji slavlanski svet, iščo se dopisnici, Šafařík jim najde Erbena, najdo Dobrovskega, Zapa in dr. — Roke so polne posla. S ponosom gleda na prvo knjigo, bolja je od „Danice“, hvali jo tudi Šafařík, a čitali so jo Palacky, Jungmann i dr.,

nevolja“. — Torej mu se je uresničilo, kar je pisal 15. jan. 1839. Kočevarju o izd. I. knj.: „Sve mi prorokuje, da pri ovom izdanju mnogo izgubit ću. Nu bilo kako mu bilo! ja oču na svaki način plod moga šestogodišnja truda na sviet izdati. Ako i polovicu izgubim, ide u ime božje — na žrtvenik domovine... Što se tiče novacah, priskoči mi s nekoliko desetkama čim više tim bolje. Za pol godine danah oču li sve povratit, i da vino svoje pod cěnu prodati moram“. I Čelakovskemu toži se, kako Slovenci slabo marajo za svojo narodno stvar ter veli: „Da mi nije hvala Bogu moj brižni otac (Bog mu prostio dušu!) ostavio toliko da mogu pošteno živiti, nebi se još danas nitko potrudio za propadajuću kod Slovenacah narodnju poeziju. Ja dakle izdat ću ove godine (1841) još drugi razdđelak na moje troškove u ime Božje — tešući se, da nima brez muke nauke“. — A Draškoviču piše, kako vže od l. 1833. sbira slovenske narodne pesme, poslovice, običaje itd., „pri kojemu poslu neštedih ni vremena niti novacah za putovanje za nagraditi dobre pevače i pčvačice, nadajući se da mi domovina ako ne truda barem ono nadomestit će što sam pri tom u gotovom izložio. Na već pri izdanju prve knjige uvidjeh, da se ljuto u svojoj prevarih pouzdanici“. Proseć ga na dalje, da mu kakogod pripomoć pripravi pri drugej knjigi slov. nar. pes. veli: „Što ću pored toga izdati, za ono neću iskat ni pare ni

ali kmalu se raztrezni; plane agitacija podobna političnej, sama mladež boji se preganjanja, krivé jih da delajo na književni despotizem i separatizem. Polna so mu pisma tožbe na te zoprnosti. Vrh tega mlada literatura ni prenašala kritike, pisci so bili navajeni samo na pohvalo. Tu je bil začetek mnogim poznejim neugodnostim. S III. knjigo l. 1843. ustavi se izdavanje, sej zarad nasprotnih napa-dov, palo je število od 700 naročni-kov na I., na 200 na II. knjigo.

Čuteč slabost i nezmožnost svojo sbirajo Ilirci moči od vseh strani, a najdelavnej je Vraz. Koliko Slovencev je pridobil za ilirstvo, koliko mladen-čev ugrejal za slavjanstvo! V Zagrebu nagovarja na pisanje. Borojevič i Luka Ilić, da se drugi ne omenjajo, sama priznavata v pismih svojih, da ju je

dinara u pomoć“, pa nadaljuje: „Niti nebi ja iskao od ovog slavnog društva (mat. il.) pomoći da znadem oče li me još danas godinu biti, jerbo odkako sam se pridignuo od moje posljednje velike bolesti, moje je zdravlje tako uzdržano, da na vrat na nos uredjujem ono, što sam dosad nakupio i složio. Doć će bolja vremena, gdje se takovrstne stvari pristojnim pravom smatrale budu, nu onda neće mene više ni za jedno ni za drugo boljeti glava. Nemolim nikakve pomoći za svoju osobu, nego jedino za olagljenje izdavanja od plodovah kojih brigah“.

Bogme! „Lakota sláve, blagá vleče pisarja drugam!“ A. F.

2) Tu opetujem vprašanje dopuščanjem: kaj je s razovoj narodno književnoj za-pušćinoj slovenskoj, ktero je, kakor znano, Matica hrvatska podarila Matici slo-venskeji leta 1868, i ktero je ova vže več-krat obećala obelodaniti? — Zdi se, da se hoće uresničiti, kar sem lani v tem listu (337 str.) rekel, da je izdaja te preje to-liko slavljene Vrazove zapušćine najbrž odložena ad calendas graecas. — Ali morebiti bode „novi“ odbor Mat. slov. iz-polnil staro obećanje? — — Vederemo!

A. F.

on nagovarjal, navračal, podučeval. Ako vže Slovence v kolo (krog) ilir-sko vabi, kako ne bi si prizadeval, da se Srbi s Ilirci sjedine? Ilirstvu je ostal zvest do groba, ni samemu Sreznjevskemu ni v tem odjenjal, kteri ga je nagovarjal, naj pusti srb-stvo na miru, a poleg tega da slo-bodno upotrebljava hrvatsko ime, da-kako dokazujoć, da je to jedno pleme a dve imeni. Za ilirsko stvar imela je vojevati Joanovičeva „Bačka Vila“, 1) v njo je tudi sam pisal i druge na-govarjal, da pišo. Popovića zagovarja i priporoča, a srdi se, kedar si ta ne upa ilirskoga imena ni napisati, nego se izgovarja, da je stvar glavno, za ime, da ni mar. 2) Pri tej skrbi za „Kolo“ zadela ga je tudi druga ne-sreća, izgubil je posestrimo, a kako ga to boli, vidi se iz pisma 70 (Srezn-jevskemu).

V tem času neuspešnosti v knji-ževnem prizadevanju, a nazadku v jav-nem delovanju pokaže se nov pes-nik, kterega on dragovoljno postavlja na pročelje (čelo) ilirskoga Parnasa, Peter Preradović. Od prvoga začetka izkazuje mu Vraz najveće poštovanje, akoravno mu Preradović, skromen, kakor je bil, pošilja svoje pesni, da jih presoja i izpravlja, kajti da on ni temu dorasel (kos). Od njega vse nada je napredka v Dalmaciji. Tudi na-dalje se to prijateljstvo trdno drži,

1) Zabavnik „Bačka Vila“ izdaval v cirilici Pet. Joanović v Novem Sadu, i to v smeru ilirstva, v duhu sloge i uza-jemnosti. A. F.

2) Ta Popović bil je jedan od onih Srbov Anti-ilirov, kteri so pod vodstvom Pavlovića, urednika srbskih „Novin“ in „Narodnega lista“, strastno se protivili „ilirstvu“ ter izključivo propovedali „serb-stvo“. A. F.

da l. 1847. rešil je Vraz Preradoviča celó iz velike neprilike.

Kadar se je l. 1845. imel namestiti učitelj ilirskega jezika (na akademiji zagrebskej), nahajamo tudi Vraza med prosilci. On se trudi pri prazkih prijateljih, da ne pride Madžaron na to mesto; najde si prijateljev, kateri ga priporočajo, Kočevar nekemu Dru. Wachtelu, a Dr. Gottweiss nekemu profesoru vladnemu svetovalcu, da celó sam ide v Beč i Prag, da se lično pokaže, i pri tej prilici izpolni mu se davna želja, pride v Prag, kder izda svoje „Gusle i tamburo“ 1845, med kterimi pesnimi nahajajo se tudi njegove najstareje slovenske, preoblečene v ilirsko. Tu se je lično spoznal s onimi moževi, kateri so mu bili od davna učitelji i pomagači, spoznal se s tamošnjim delavnim svetom, nagledal se Češke i Moravske, kateri svojim mirnim delovanjem lepo napredujejo.

Želja po profesuri ni mu se izpolnila; zmagal je Babukič. Tedaj

## Misli o duševnem napredku Slovencev.

Kdor opazuje gibanje Slovencev v zadnjih dvajsetih letih, vidi, da imajo zdaj na tem, zdaj na onem polju več živahnosti, opravkov in dela. Dolgo časa so si jezik čistili in bogatili. Pokazali so potem tudi manj ali več dobrih leposlovnih proizvodov v primerno oglašenem jeziku. Snovanje društev, čitalnih in zabavnih, je imelo namen praktično se urediti v tem, kar so teoretično dosegali. Prizadeve za javno življenje, za narodne pravice so imenovanemu prizadevanju hodile vzpored. Narodni shodi so dejansko po-

postaneta Vraz i Užarevič tajnika Matice ilirske, Vraz s to nalogo, da izdava „Kolo“ v imenu Matice. Ali koliko je to stalo muke i truda, vidi se najbolj iz pisma 86. i 87 (Kočevarju i Kukuljeviču). Bilo mu je nasprotnikov, ali najglavnejši nekdanji prijatelj Gaj, kateri bivši sam za njim v Pragu, obtožil ga je, da ga je ogovarjal. Sam Palacky i Šafařík morala sta mu pisмено potrditi, da on o Gaju nič ni govoril. Vendar mu je tajništvom i izdavanjem „Kola“ zadovoljeno želji, da more biti književnik. V tem času je politika nekaj zamrla, i on izda leta 1847. IV.—VI. knjige „Kola“ v smeru, kterega se je bil preje poprijel, kterega so mu odobrili toliki glasoviti ljudi, med njimi tudi Tomasseo,<sup>1)</sup> kadar mu je poslal svoje pesni i hotel, da se Tomasseova sbirka narodnih pesem v Zagrebu tiska.

A. F. Fékonja.

(Dalje pride.)

kazovali, da se slov. narod zna zanimati za družbenko in javno življenje. Ker je šlo za preustrojbo, je tudi med Slovence vihar prihrul; razpihal jih je posebno v parlamentarnem življenju v napredovalne in ohranjevalne življe, v mlade in stare. Sploh rekoč, gibanja in delovanja ni bilo ne tu ne tam pogrešati.

Zadnja leta pa se zasebno in javno ta pa oni pritožuje, da se Slovencev

<sup>1)</sup> pisec v istino žarnih „Iskrice“, ali inace „izgubljena ovca“.

zdaj nekova utrujenost poprijemlje. Neka tihota prevladuje v primeru z opisano dobo. Kakor je prej navdušenost premagovala, tako se hoče zdaj treznost, če ne mlačnost na vrh povzdigniti. To neki velja ne le glede javnega življenja, ampak tudi gledé slovstvenega delovanja.

Ali nastop take dobe je naraven. Ali sklepanje iz take dobe gledé prihodnosti je redko kedaj pravo. Vidimo namreč, da se nekteri takega miru vesele. Mislijo, da zdaj smemo počivati, kakor da bi bili že vse dosegli, kar smo želeli, ali česar potrebujemo. Taki menijo, da je naš jezik že zadosti čist in bogat, in da ima slovenski narod že sebi vredno stališče. Drugi pa nasprotno sodijo, kakor da bi si Slovenci ne bili še nič pridelali, in kakor da bi ne smeli ničesar več upati. Črno vidijo v tem, da so Slovenci le narodič, in da kot tak bojé nima prihodnosti.

Ti črnogledneži so sè svojimi mnenji zdravemu razvitku ravno tako nevarni, kakor tisti, ki preveč upajo in že zdaj v lepi zadovoljnosti roke križem držé. Oni, ki take optimiste poslušajo, narodu nič ne koristijo, ker se polenijo vsled slabega stališča. Pesimisti pa nikdar ne storé za narod kaj izdatnega.

Iz samih pritožeb in poskušanj pa je videti, da bi mnogi radi delali za očevino, pa ne vedó, kako početi. Manjka jim pravega načrta pri delu, ki bi jih mogel k koristnemu delovanju voditi. Za pravo prepričanje pa je treba razun v veri povsod očitvidnih, realnih zaslómb; drugače vsaka idealna spodbuja ali nič ne pomaga, ali pa ima le za hip svojo vrednost brez vsakega dalnjega nasledka. Ne pravim, da bi ne bil znan nobeden

činitelj, ki kot neka očitna moč tudi zdaj k delovanju spodbuja. Saj nisem trdil, da smo popolnoma zaspali. Tudi ne obetujem, da bom ravno jaz vse tiste moči razkril, ki bi nam imele stati nepremakljivo pred očmi pri delovanju za narod. Ali koristiti želim s tem, da imam namen enotno prepričanje, ki je mogoče, provzbujati. In tega je najbolj potreba. Brez enotnega, trdnega prepričanja ni vspeha. Kdor le na pol veruje, ta se nikdar vztrajno za narod navdušil ne bo. Če bi vsled moje preiskave imeli tudi prepričanje doseči, katero bi nas za mnogo in veliko ne moglo navduševati, vendar je bolje, da z zavestjo storimo, kar počnemo.

Slovenci imamo navado, da prej pod ime pogledamo, radovedni, kdo nam to ali ono pravi. Obsodimo ga že naprej, če nam ni pripovedovalec že od prej, kakor vodnik, ali kar si bodi, znan. Kakor bi vodniki vselej za vse bili, in kakor da bi oni sami ne mogli se motiti! V tem se kaže velika nezrelost Slovencev. Ako jo pripoznajo, je to hvalevredna lastnost, da se take pošteno ponižajo pred avtoriteto voditeljev; še bolje pa bi bilo, da bi Slovenci dozoreli in se navadili tako soditi, da bi bi jih tudi neznan človek prepričati mogel, kadar jim kaj temeljito, z vzroki utrjeno pové, in da bi tudi vodnikov ne slušali, kadar ti vsled človeške slabosti zabredejo. Ker pa ne upam še, da bi Slovenci sploh s to zrelostjo ravno pri mojih besedah sodili, se obračam naravnost do njih vodnikov vseh vrst. Oni naj potem gledajo pri moji razpravi ne na moje neznano ime, ampak na moje pravo ali krivo mnenje, katero bo tu sledelo. Da se nobenega ne bojim, se s pravim imenom podpišem. Pa le

preudarjenim ugovorom ali pojasnjenja potrebnim prašanjem bom potrebno odgovarjal. Zadeti nočem nikogar, pač pa vse poklicane spodbuditi. Zato pa moram v svoji razpravi misli o prihodnosti slovenskega naroda s preteklostjo in sedanjostjo utemeljiti.

Tisti, katerim je moj predmet namenjen, vedó dobro, po katerih pokrajinah živé še dandanes Slovenci. Znano jim je, da je bilo to pleme slovensko v prejšnjih stoletjih v večem številu na mnogo večem svetu razširjeno, kakor je danes. Ni jim neznano, koliko štirjaških milj sedaj slovensko ime zaseda, in da, kedar bomo šteli polna dva milijona slovenskih glav, bomo se že lahko bolj ponašali, nego danes pri mnogo manjšem številu. Za sedanjost je važneje vedeti, kak je bil slovenski narod v predavnosti, ali teče še kaj krvi naših pradedov po žilah današnjega naroda. To prašanje bi morali sploh na vsa slovenska plemena raztegniti.

Kdo pa nas o tem podučuje? — Zgodovina kulturna ne seza daleč pri Slovanih. In kaj je v predzgodovinski dobi? — Tu pokriva še večja tema slovensko preteklost, kakor kateri si bodi indogermanski oddelek. Slovani nimamo stavbenih ali kiparskih spomenikov. Govorečih dokazov nimamo, ki bi sezali koliko kaj v predkrščansko dobo. Ustna sporočila, ki so v pregovorih ali narodnih izrekih in narodnih pesnih okamenela, niso bogata. Basnoslovje slovensko ima manj vzrokov temeljno, vednostno se imenovati, kakor enake preiskave drugih velikih evropskih narodov. Kar nam tukaj bistra učenost podaja, je bolj na stopinji dozvednosti, male verjetnosti, kakor pa prave vednosti. Iz praveka ne vemo, kako so Slovani bogove mo-

lili in čistili, in kaka uprava je služila družinam in skupinam.<sup>1)</sup>

Zakladi jezikoslovni, posebno primerjalna znanost v tej stroki nam za pravek najbolj pomaga. Besedne korenine vsaj poprek pričujejo, za kaj so imeli v pradobi že razne pojme. Dá se sklepati na neko stopinjo kulture, ko so še skupaj živeli, in ko so se razkropili, posebej. Ali da-si so taka pojasnila velike vrednosti, presojevalec sedanjosti ne more iz njih mnogo zajemati.

Boljša je že ona doba, v kateri nam zgodovina dejanja in šege in družbinske uredbe sporočuje. Na vsak način je tedaj kulturna zgodovina potrebna, da zasledimo vsaj tu pa tam kako bistveno stran plemena slovanskega od davnosti. Ako nam pozneji vek v krščanski dobi iste strani potrjujejo, se nam prepričanje vkorenini, da smo našli že to pa ono bistvenost. In ako moremo iste bistvenosti zagledati tudi v sedanjosti, vidimo, da se neke strani ponavljajo v narodih ne le v stoletjih, ampak tudi v tisočletjih.

Ali pa imamo take pripomočne vede, da nas vedejo varno do tako zaželenih sklepov? Za zgodovino imamo starinoslovje in basnoslovje. Pa oboje se za Slovane še le razvija, pa kakor je bilo že rečeno, ni upanja, da bi mogli tukaj bogato žeti.

Narodoslovje bi nam že več pomagalo, bistvenost narodov spoznavati. Tu je induktivna pot dospela do važnih zakonov. Iz teh sledi za nas, da kar o drugih plemenih velja, ostane nespremenjeno tudi za slovansko in

<sup>1)</sup> Posamnosti o tem so nam (po Krekovi knjigi in drugih preiskavah) znane; sisteme basnoslovne še pa res nimamo. Ur.

slovensko posebej. Kar je v naravi slovenskemu plemenu današnji dan občnega, moralo je v neki meri biti tudi v vseh prejšnjih dobah noter do praveka. Plemena se ne spreminjajo po stoletjih tako hitro, kakor druge človeške naredbe. Kdor tedaj dvomi, da bi bili taki sklepi resnični, nam stori dobroto, ako n. pr. slovenski narod sam preiskuje. Induktivno moč vede bo potem še bolj potrdil, ker je ne bo mogoče podreti.

Veda o „rasah“ in plemenih tedaj hiti starino- in basnoslovju v pomoč v daljno preteklost. Tako se srečajo, ena drugi zakone potrjujoč. Komur je tedaj mar, slovenski narod bistveno vsaj po nekterih straneh spoznati, mora si zakone imenovanih ved prisvojiti, ali pa sam od začetka vse to preiskavati, kakor da bi še teh ved ne bilo. Ali to ni še zadosti. Zgodovina mora tudi svoje povedati. Kje so dejanja slovanska in slovenska, in kaka so v dobi zgodovinski? Ako pa zgodovina ne našteva mnogo dejanj, kaj potem? In Slovan nima bogate zgodovine ne na severu ne na jugu. Pa ko bi imeli zapisanih bojov ogromno število, ali to mnogo več pomenja, nego hrabrost, ki je take boje provzročila? Potrebna je tedaj veda, ki razvitek vseh dušnih močij pripoveduje. To je tista mnogoobsežna kulturna zgodovina. Ona nam zabeležuje izdelke vseh dušnih močij narodovih. Še le iz nje se učimo, kako je narod v tej ali onej dobi mislil, čutil in želel. Mora pa nam tudi vzroke povedati, zakaj se je dušna moč ravno takó in ne drugače izraževala. —

Prašanje tu narevno nastane: Ali je slovenski narod sam iz sebe vsled pravečno v njegovem plamenu ležečih močij se tako razvil, da je bil v raznih

dobah tak in tak in da je danes tak, kakor ga vidimo? Ali pa so drugi elementi na razen način na-nj vplivali? — Od tega vprašanja je odvisen tudi na mnogo strani odgovor, kako se bo narod na dalje razvijal.

Ko bi preteklost našega naroda kazala, da je vsem zunanjim močem kljuboval, rekli bi, da bo tudi v prihodnje nespremenljiv v svojih posebnostih ostal. Ako bi bil kot tak od začetka na visoki stopinji svojega razvitka, bi nam njegova nespremenjenost ne prizadevala hudih ur. Sovražne moči bi ga ne podrle ali ne skazile. Na prvotni nizki stopinji pa bi nam bil žalosten vzgled okostelosti, okamenelosti še hujše, nego je kineška, ki je le vsled zunanjih zakonov vedno na isti stopinji. Recimo pa brž raje, da je k svoji sreči ali nesreči tudi slovanski in slovenski narod ne le notranjim spreminjavam, ampak tudi zunanjim močem podvržen. In že navedene pripomočne vede morajo pokazati, koliko je bistvenosti zunanje in notranje še od prej v narodu ostalo. Zunanja zadnja veda, t. j. kulturna zgodovina pa kaže, kaj si je narod v teku časov prisvojil novega, kaj odvrigel starega.

Podnebja, v katerih so plemena postajala in ostala, so gotovo v bistvu celega naroda mnogo predrugačila. Temperament, ne le zunanje obličje se severnim prihodnikom na jugu bolj ali manj spreminja. Čut postane drugačen, naj gre severnik na jug ali južnik na sever. Še celó mišljenje dobi hitri ali kasni ritmus. Vendar ne more zunanja narava toliko spremeniti, da bi drugi zakoni psihologični se udomačili. Logika mišljenja ostane v vseh zvezah ena in ista. Le stopinja hitrosti ali počasnosti, glo-

bokosti in površnosti se premika v takem slučaju. Kdor bi tedaj hotel vedeti, ali so pred dvajset stoletji ravno tako subjekt in predikat vezali, kakor danes, bi se zastonj trudil, ker nika- kor bi ne našel, da ni bil tedaj člo- vek človek.

Narod, preselivši se iz enega pod- nebja v drugo, spremeni le gradivo mišljenja in čutjenja, ne pa njun na- čin. Druga narava kaže druge po- dobe, prizore. Vsled njih nastanejo drugi pojmovi v duhu narodnem. Novi pojmi pa podajo domišljiji novo hrano za nove zveze, razumu pa iz tega nove razsodbe in sklepe. Ko bi danes kdo Slovence preselil pod Ural, bi čez sto let ali še prej pri pismenem in ust- menem razjasnovanju in popisovanju druge podobe rabili, kakor jih rabijo danes okoli Triglava. In enako bi se Rusu na sedanji slovenski zemlji pri- merilo. To le v pojasnilo. Ako bi tedaj v izrekih našli, katerih nij mogla do- mišljija na sedanjih tleh skovati, mis- liti bi morali, da si je življe ali od drugod izposodila ali pa iz prejšnjih selitev seboj prinesla. Tisto tedaj, kar domača narava tudi nehotečemu vsi- ljuje, bo ostalo, dokler mi v istem kraju ostanemo. Neumno bi torej bilo preselnike opominjati, naj iste življe mišljenja ohranijo, ktere jim je prej- šnji svet podajal in ravno tako brez vzroka je strah, da bi narod iste življe izgubil, dokler ostane tam, kjer je take prvine pobral. Zastonj bi torej dan- danes tisti, ki vé, koliko stoletij Slo- venec na sedanjih pokrajinah biva, take podobe ali nazore iskal, koje je Slovincu nekdanj drugo podnebje po- dajalo. Izgubil je tako gradivo že davno. K večemu bi se našel kak ti- pičen izrek, kateri bi dal na prejšnje oddaljeno selišče sklepati.

Največi zgodovinski prevrat slo- vanskega, tedaj tudi slovenskega miš- ljenja in čutjenja imamo pa v poje- manju paganstva in v sprejetju krš- čanstva. Nov up je nastal, ker so se druga nebesa prikazala, in nov strah je srca prešinil zastran novega tartara. Domišljija je s tem tudi novega gra- diva se nasrebala. In razum je začel to in ono z drugega stališča presoje- vati. Lehko bi tedaj prašal: kje imate nespremenjene slovanske in slovenske svetinje, za ktere se tako poganjate?

Ni pa iz tega prevrata sklepati, da se je koj tudi temperament in zna- čaj slovenski spreobrn timer. Tudi krš- čanstvo tega ne more predrugčiti. Doka- zov bi lahko iz narave človeške na- vedel. Dotika s sosednimi narodi tudi ni bila brez upliva. Ne le jezik si je pojmov izposodil, tudi šege so vza- jemno posnemali. Zraven so vojne in podjarmljenja mnogo v družbenem živ- ljenju tudi pri Slovencih preustrojila. S temi potezami pa smo dospeli do današnjega časa.

Sedanjost je vzbudila ali čisto nove moči, ali pa je ta in oni živelj s prejšnjih dob okrepčala, druge pa pregnala. Živost je v tem veku sicer po vsej Evropi velika, ali Slovani jo čutijo v večji meri. In Slovenci zlasti lahko trdijo, da se niso le iz spanja prebudili, ampak zares tudi začeli mnogostransko čvrsto delati. To izvira od tod, da so bili, kakor manj ali bolj tudi drugi sobratje, razmerno zaostali in začeli dosežati, kar so bili drugi narodi že davno ali vsaj prej dosegli in kar so tudi uživali. Ako so se drugi narodi potezali na novo za eno ali drugo stvar, je to Slovanom in tudi nam odprlo oči, da imamo še

deset drugih potreb in nujnih pre-naredeb.

Kakor ena misel drugo rodi, vzbudila je želja željo. Te pa stojé ali v sorodu ali večem ali manjem nasprotju. Naravno je tedaj da enake želje družijo, nasprotne pa cepijo. In če vidimo, da se je krščanstvo vže davno v raz-

lične, celó nasprotne in sovražne stranke razcepilo, ni čuda, da se v javnem življenju enako godi, kjerkoli smejo prosteje dihati. Čuditi bi se torej morali, ko bi tukaj Slovani ali edini Slovenci izjemo dělali.

France Podgornik.

(Dalje pride.)

## Šekspirov Trgovec beneški.

### IV.

Človek bi menil, igra je zdaj pri koncu; ali iznajdljivi talent Šekspirov vedel je baš zdaj še zanimivo zapletko dodati, kakor da bi hotel resne gube pogladiti, koje so dosedanji prizori na gledalčevem čelu izorali.

Pri razhodu sodnikov je dože Antoniju naročil, naj se doktorju hvaležnega izkaže, ker ga je rešil. Na to Bassanio ponudi Porciji tri tisoče zlatov, baš ono vsoto, za koju je bila tako trda bitva z židom. Ker jih Porcija — „doktor“ — noče vzeti, silijo v njo, naj si kako drugo nagrado izbere, kar ona tudi stori ter Bassanija — svojega moža — prosi za zakonski prstan kot darilo. Bassanio se dolgo časa temu ustavlja; na posled pošlje prijatelja Gratiana, ko je Porcija uže bila odšla, s prstanom za njo. Tudi Nerissa, Porcijna služabnica, ki je „doktorja“ kot zapisnikar spremljevala, dobí od svojega moža Gratiana poročni prstan.

Porcija pride z Nerisso ob rečenem času na svoj dom, kjer jo vse praznično pričakuje, tudi nje mož in prijatelji, ki so se iz Benetk v Belmont povrnili. Brž po prvih pozdravih, vpraša Nerissa svojega moža za prstan,

in ko ga ta ne more dati, vname se „ljubezenski prepír“. Ta prepír privabi Porcijo, ki brž tudi od svojega moža prstan zahteva. Nov „ljubezenski prizor“; oba moža prisezata pri vsem, kar je svetega, da sta prstane doktorjema za nagrade dala. Ko prepír dokiپی, pokaže Porcija pismo od Bellarija, v katerem je uganka prstanov rešena, da sta oni doktor in njega pisar le Porcija in Nerissa bile. Dalje je stalo v listu, da so Antonijeve ladje vse tri cele prišle nazaj. Igra se torej z obeti ljubezni in zvestobe vseh zakonskih in v popolno srečo pričujočega Antonija vrši. Takó konča dejanje Trgovca beneškega.

### V.

Šekspirove igre sodružujejo toliko raznovrstnostij in individualnostij, da bi, pri velikem njih številu, res čudo bilo, kakó bi si jih mogla izmisliti ena sama glava. Zató je uže posebna literatura narasla, ktere namen je preiskovati predmete, ki bi bili služili Šekspirovim igram za podlago. In res, nij bilo zastoj to prizadevanje; našla se je skoro vsakej imenitnejšej igri nekakova snov, ali v zgodovini ali v pravljicah. Kajti Šekspir je marljivo

iskal po vseh predelih svetá predmetov, katerim je potem s čarobnostjo svoje poezije še posebni lesk in višjo veljavo dal.

Tako je tudi pri naši drami. Glavni čini so vzeti iz starih romanjolskih pravljic, celó nekoji glavni značaji so od onod sem presajeni, če ravno so tako spremenjeni, da jih je težko spoznati. O teh značajih pozneje govorim. Šekspir je tedaj delal kakor kipar, ki iz kupljenega mramorja izteše novih, preje nevidjenih podob. Zató pa se te podobe ne mogo več last mramorjevega prodajalca imenovati. Pravljice, iz kojih je Šekspir to igro zajemal, je več; one so si menj ali več podobne. Vendar je težko reči, ali je iz vseh erpil svoj predmet igri, kakor to dela bečela, ki iz mnogih cvetlic nabira med in satovje, ali pa je samó iz ene njih gradivo porabil. Dosti temu, da vémo vsaj za nekoje vire, iz kojih je pesnik zajemal. Poglejmo si je!

V starovečjih pravljicah, ki so znane pod imenom „Gesta Romana“, nahaja se ena, koje sodržanje je sledeče.

V Apuliji je živel kralj, ki je svojo hčer poslal v Rim, da se tam s cesarjevičem omoži. Cesar pa, hotéč izkušati jo, postavi tri posode na mizo: zlato, srebrno in svinčeno. Zlata posoda je bila bogato okinčana z zlatom, ali znotraj napolnjena z mrtvaškimi kostmi, in je zvonaj imela napis: „Kdor mene izbere, najde, kar zasluži“. — Srebrna posoda, polna prstí, imela je napis: „Kdor mene izbere, najde v meni, kar priroda zahteva“. — Svinčena posoda pa je bila vsa diamantov polna in je

imela napis: „Kdor mene izbere, najde v meni, kar je Bog naročil“. Cesar pokaže kraljevičini one tri posode in reče: „Ako si izbereš ono posodo, v kateri je kaj koristnega in uspešnega, potem bodi moj sin tvoj mož; ako pa izbereš, kar niti tebi niti komu drugem ni v korist, tedaj sina ne dobiš“. — Mlada kraljevičina je modra bila in po resnem premisleku svinčeno posodo izbrala, in cesarjevič je postal nje mož. —

Neka druga sredovečja povest pripoveduje o nekem vitezu, ki je od krščanskega kupca vzel denarja v posodo, ali s to pogodbo, da če o pravem času ne povrne, ondaj vse njegovo mesó kupec zapade. Ko je tedaj obrok iztekkel in je vitez prišel pred sodbo, stopi njegova žena kot možki preoblečena pred sodnike in iskuša kupca pregovoriti, dvojico, trojico vsoto mu obečaje. Ali kupec se nij dal omečiti nego je odgovarjal: „Jaz hočem svojo pravico“. Ko je žena to čula, pravi očito v pričo vseh: „Gospod sodnik! razsodite pravično to, kar vam porečem. Vi veste, da se je vitez samo k temu zavezal, da mu sme kupec mesó z života izrezati, ali o krvoprolivanju nič nij govora v pismu. Naj torej začne rezati, ali če kaj krvi prolije, naj ga zadene kraljeva kazen“. — Ko kupec to čuje, pravi: „Dajte mi moj denar in jaz odstopim od pravde“. Žena pa pravi: „Amen! vi ne dohodete križaka; režite, pa krvi ne prolijte!“ Ko kupec vidi, da je na sramoti in škodi, odide, a vitez si je življenje rešil, da-si križaka nij platil.

J. Pajk.

(Dalje pride.)